

Sfârșitul colonialismului european

Al doilea război mondial a zguduit marile imperii europene până la temelii.

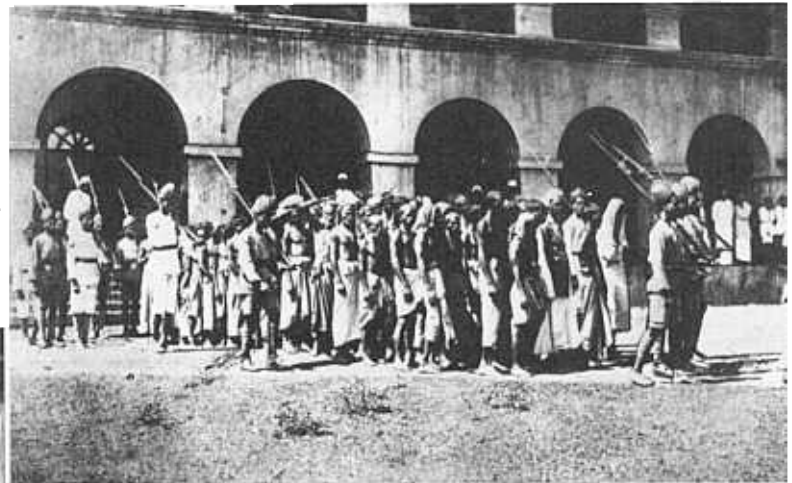
După 1945, în mod intenționat sau nu, puterile coloniale s-au retras, lăsând în urmă multe state independente.

În 1914, imperiile europene din Asia și Africa erau puternice, iar administratorii imperiali erau siguri că fac o treabă bună aducând civilizația în rândul popoarelor pe care le stăpâneau. În Imperiul Britanic, controlul exercitat de "țara mamă" a fost înlocuit cu autogovernarea proprie – o implicare mai mare sau mai mică în dirijarea propriilor afaceri – în comunitățile în care coloniștii albi se aflau în majoritate. Dintre acestea, Canada, Africa de Sud, Australia și Noua Zeelandă deveniseră deja cunoscute sub numele de dominioane, ceea ce însemna că acestea sunt parteneri independenți în cadrul imperiului.

După Primul Război Mondial, coloniile Germaniei și Turciei, care fuseseră înfrânte, au fost împărțite între aliați, însă nu au devenit posesiuni absolute. În schimb, acestea au devenit tutele (mandate) ale Ligii Națiunilor. După ce le-a făcut unele promisiuni arabilor în timpul războiului, Marea Britanie a înființat regatele Irak-ului și Transiordanului (astăzi Iordan), iar în 1932, Irak-ul a ignorat suveranitatea britanică și a devenit independent. De asemenea, Marea Britanie a promis că va crea o "Casă

Lordul Curzon, viceregele britanic, vizitează Delhi în 1903. El a divizat Bengalul în 1905, provocând nemulțumiri, și *swadeshi*, o campanie de boicot public împotriva produselor englezești.

Hulton Getty

Rebeli indieni Moplah capturați de britanici în 1925. Revolta musulmanilor Moplah din 1921 a deschis un deceniu de ciocniri violente între hinduși și musulmani, în sud-vestul Indiei.

A doua conferință la masa rotundă despre independența Indiei față de Marea Britanie, la Londra în 1941. Discuțiile s-au întrerupt când s-a pus problema acordării de drepturi minorităților.

Națională" pentru evrei, dar în curând a întâmpinat dificultăți în îndeplinirea obligațiilor față de arabi și evrei.

O și mai gravă consecință asupra imperiului s-a produs după al doilea război mondial, în special în Orientul Mijlociu și Asia. Suveranitatea colonială fusese sfidată în multe zone, iar imperiilor coloniale, epuizate în urma războiului, li se părea imposibil să o ia de la

Hulton Getty

H. Carter-Bresson-Magnun/John Halderson Agency

▲ **Jawaharlal Nehru (centru), cel dintâi prim-minstru al Indiei, lângă Lordul Mountbatten și soția sa, în 1947. Mountbatten a fost guvernatorul general al dominiului Indiei, inaugurat în august 1947.**

▶ **Liga Musulmană și-a manifestat pentru prima dată dorința cu privire la un stat musulman independent în 1940, după care mișcarea a devenit irezistibilă. Concesiile lui Gandhi față de musulmani au dus la asasinarea acestuia în 1948.**

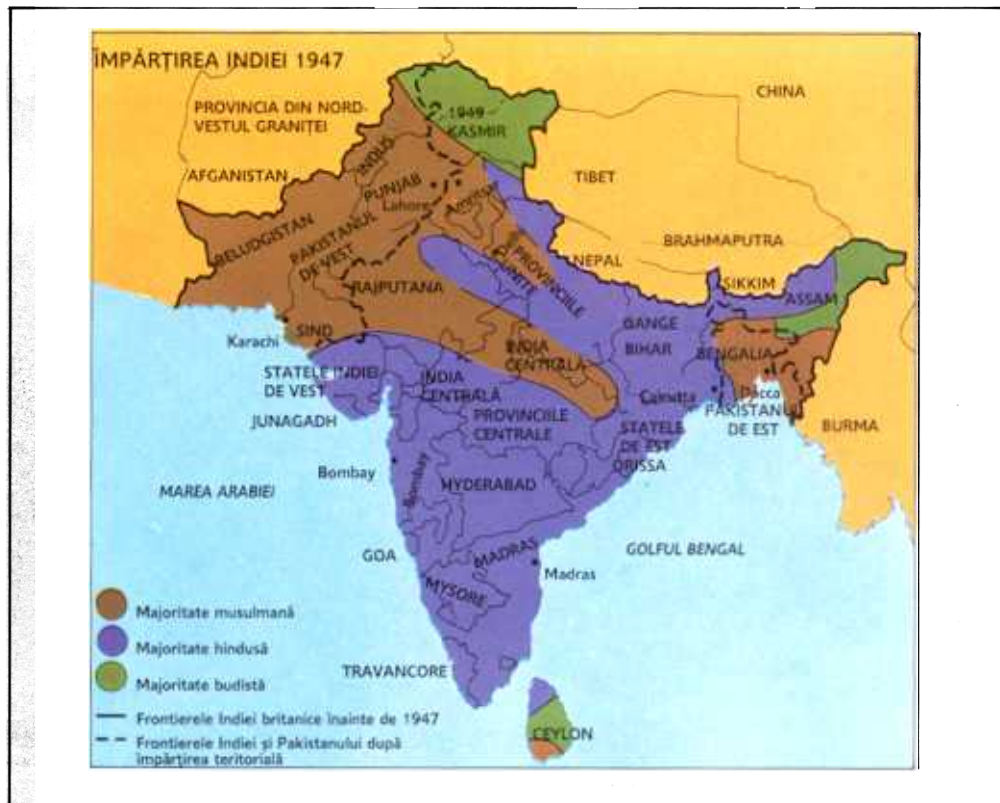
capăt. Franța a abandonat Libia și Siria, colonia libiană a Italiei, care fusese înfrântă, a devenit regat independent, la fel ca și Iordanul, iar în Palestina, Marea Britanie a renunțat pur și simplu la mandat, retrăgându-se în 1948, lăsând Națiunile Unite să se confrunte cu problema arabilor și evreilor.

În Asia, victoriile japonezilor au umbrat imaginea superiorității europene. Un episod dramatic a fost predarea celor 60.000 de militari britanici și imperiali, care apărau inexpugnabilul Singapore. Când în sfârșit japonezii au plecat, naționaliștii au preluat Indiile de Est olandeze, iar în Indochina franceză, un grup de comuniști și naționaliști au proclamat independența Vietnamului cu capitala la Hanoi. Olandezii au luptat pentru a redobândi controlul fostei lor colonii până în 1949, când aceasta a devenit independentă sub numele de Indonezia. Francezii au avut mai mult succes în Indochina; ei au recapturat Hanoi, dar s-au confruntat cu o rezistență formidabilă.

India

Evenimentele din India britanică au urmat un curs stabilit cu mult înainte de război. Îndemnat de principala mișcare politică națională, Congresul Național Indian (denumit adesea simplu "Congres"), guvernul britanic a declarat în 1917 că India ar trebui să se îndrepte spre autogovernare, dar nu s-a făcut referire la statutul de dominion. Asemenea "progrese" lente însă nu-i satisfăceau pe naționaliști.

În următorii ani s-au înregistrat progrese importante – indienii au preluat conducerea guvernului local și o mare parte a serviciului civil – însă relațiile dintre conducători și supuși erau tensionate. Cel mai grav incident

a fost masacrul de la Amritsar din 1919, când gloanțele trupelor britanice au făcut aproape 400 de victime. Și indienii erau violenți, dar cele mai eficiente campanii, susținute de Congres și conduse de Mahatma Gandhi (1869-1948), avocatul devenit lider religios, aveau la bază principiul acțiunii pasive (non-volență). Principala tactică era nesupunerea față de autorități, însă fără opunere fizică; de exemplu, demonstrații refuzau să se deplaseze, dar nu luptau atunci când erau împrăștiți cu forța. Această tactică era atât de eficientă, încât este folosită adesea de manifestații din întreaga lume.

Tulburări interne

Situația se complica datorită deselor suspiciuni dintre hinduși și musulmani, care s-au datat la acte grave de violență în anii 1920. Aceste două comunități au conviețuit în multe zone ale Indiei britanice, însă hindușii erau peste tot în majoritate, cu excepția nord-vestului și nord-estului; și în 1930 unii musulmani au cerut ca, după dobândirea independenței, aceste zone să formeze un stat musulman separat. Acest antagonism a fost parțial promovat de politica britanică și a fost intensificat de aranjamentele politice în cadrul cărora hindușii și musulmanii erau întotdeauna reprezentați separat. Acesta a fost continuat în Guvernul din 1935 al Actului Indian, care acorda multe drepturi de autogovernare indienilor. Congresul Național Indian a refuzat orice concesie în fața Ligii Musulmane, principalul reprezentant al comunității islamice, prăpastia dintre cele două comunități adâncindu-se treptat.

În timpul celui de-al doilea război mondial Marea Britanie era pregătită să recunoască independența Indiei, cu condiția ca indienii să coopereze cu englezii împotriva japonezilor, dar indienii își doreau libertatea imediată. Congresul a lansat o mișcare de eliberare a Indiei care a fost înăbușită, însă un lider mai radical, Subhas Chandra Bose, a organizat o

Armata Națională Indiană (formată în cea mai mare parte din indieni, foști prizonieri ai japonezilor) care a luptat împotriva britanicilor.

După război, Marii Britanii i-ar fi fost greu să refuze independența Indiei; însă alegerile generale din 1945 au rezolvat această problemă, deoarece noul guvern laburist britanic a promis retragerea. De fapt, britanicii, preocupați de propria lor țară devastată de război, erau nerăbdători să plece. În 1946, majoritatea musulmanilor au votat în favoarea ligii, prin urmare, violența intercomunală a izbucnit, iar Congresul, confruntat cu două alternative: război civil sau împărțire teritorială, a adoptat-o în silă pe a doua. Aceasta a avut consecințe violente, cu multe victime, iar aproape două milioane de oameni din rândurile minorităților au emigrat pentru a fi alături de cei de aceeași religie.

În noaptea dintre 14-15 august 1947, India și Pakistan au devenit independente. Ambele au ales să rămână în cadrul Commonwealth-ului britanic, cum era numit acum vechiul imperiu, iar în Marea Britanie se vorbea despre viitorul rol al acestuia ca asociație între națiuni libere și independente.

Asia de sud-est

Britanicii s-au retras și din Ceylon (acum Sri Lanka) și Birmania. Evenimentele din Malaya s-au complicat din cauza unei minorități comuniste înarmate, care a condus o campanie teroristă din adâncurile junglei între 1948-1960. Ei au fost înfrânți la începutul anilor 1950, iar independența din 1957 a fost urmată de lărgirea Federației Malaeziei în 1963.

În Malaya, comunismul se identifica cu minoritatea chineză, dar în Vietnam gruparea comunistă a ajuns să reprezinte rezistența națională împotriva imperialismului. Încercarea francezilor de a redobândi controlul în Indochina s-a sfârșit printr-un dezastru, în lupta de la Dien Bien Phu (1954). După retragerea francezilor, Vietnamul a fost

John Hilleison Agency

DATE IMPORTANTE

1935

Guvernul rezultat din Legea Indiei

1947-49

India, Pakistan, Ceylon (Sri Lanka), Birmania și Indiile de Est olandeze (Indonezia) își dobândesc independența.

1952 - 56

Mau Mau face ravagii în Kenya.

1954

Franța se retrage din Indochina; începe revolta algeriană

1956

Eșecul englezilor și francezilor la Canalul de Suez, Marocul și Tunisia nu mai sunt protectorate.

1957

Malaiezia și Coasta de Aur (Ghana) devin independente

1958

De Gaulle devine președinte al Franței

1960

Discursul lui Macmillan despre "vântul schimbării"; Congo (Zair) aflat sub dominație belgiană devine independent

1960-65

Majoritatea coloniilor africane și din Caraibe devin independente

1963

Formarea Federației Malaeziei

1965

Rhodesia "albă" își proclamă independența; aceasta este considerată ilegală de către Marea Britanie

1975-76

Coloniile africane ale Portugaliei devin independente

1980

Rhodesia devine Zimbabwe

1982

Războiul pentru insulele Falkland

1990

Africa de sud-vest (Namibia) devine independentă

▶ Algerienii francezi scandează "Trăiască Algeria franceză". Dorința lui de Gaulle de a recunoaște independența Algeriei a provocat o reacție violentă din partea minorității franceze. Cu toate acestea, Algeria și-a dobândit independența față de Franța în 1962.

▶ Britanici arestând africani suspecți de activități Mau-Mau în Hola, Kenya. În 12 decembrie 1964, Kenya și-a câștigat independența sub președinția fostului prizonier, Jomo Kenyatta.

ist sudul pro-o
ilele comun
era sprijinit de
și implicări c re
im

entru Africa
naștului avea o influ
rândurile grupurilor n ati
lectuali negri și angaja
Totuși, aceste doi
treptat active în anu
autorităților și a
put să se schimbi
trus societatea se
surat o campanie

ațic
ar î
inte
de

Africa lă părea s

vulația
eogra
alte colonii
sau etnică
erau niște
ociatori în
tim
cel
în
determ
indepe

Hulton-Getty

▲ Rhodesia a scăpat de dominația britanică de 60 de ani și a devenit Zimbabwe în 1980. Prințul Charles salută în timp ce steagul britanic este coborât pentru ultima dată. Întâiul prim-ministru al țării a fost Robert Mugabe.

cunoscută sub numele de Ghana. Orice iluzie a Marii Britanii de a fi o putere mondială a fost spulberată de criza Canalului de Suez din 1956, când Marea Britanie și Franța s-au folosit de un război israeliano-egiptean pentru a reocupa Canalul de Suez, fiind apoi forțate să se retragă umilitor sub presiunea SUA. Cuvintele "imperialism" și "colonialism" au ajuns să desemneze abuzul unui sistem de dominație învechit.

De asemenea, devenea clar că decolonizarea nu afecta interesele economice ale Marii Britanii în Africa. Prin urmare, discursul din 1960 al primului ministru britanic Harold

Macmillan, în care acesta vorbea despre "vântul schimbării" care bătea prin Africa, a anunțat intenția Marii Britanii de a se retrage de pe continentul african. Prin 1964 Nigeria, Tanganyka și Zanzibar, Uganda, Kenya, Rhodesia de Nord (Zambia) și Nyasaland (Malawi) au fost declarate independente. Același vânt al schimbării era prezent și în Jamaica, precum și în multe alte insule colonizate din Caraibe.

Franța face concesii

Pentru Franța, decolonizarea a fost un proces mai dureros. Ea a renunțat la protectoratele asupra Marocului și Tunisiei fără prea multe dificultăți, în 1956, dar Algeria și alte colonii, conduse direct, făceau practic parte din Franța. Și mai important era că în Algeria existau peste un milion de oameni cu strămoși francezi – coloniștii – care nu doreau să se

despartă de Franța, respingând totodată ideea de a deveni o minoritate într-un stat dominat de arabii musulmani. Revolta naționalistă arabă ce a izbucnit în 1954 s-a transformat în curând într-o luptă sălbatică care a fost atât revoltă colonială cât și război civil.

De Gaulle cedează

Mulți lideri ai armatei franceze simpatizau cu coloniștii, iar în 1958, când imaginea politicianilor francezi a fost zguduită de război – plătit în sânge, bani și prestigiu – aceștia au înscenat o revoltă care l-a adus pe generalul Charles de Gaulle la putere în Franța. Însă, ei s-au înșelat crezând că fostul lider, patriotic înflăcărat, din timpul războiului, va continua să lupte. Cu un realism neașteptat, de Gaulle a recunoscut în cele din urmă independența Algeriei și, odată cu "vântul schimbării" al Marii Britanii, a pus capăt stăpânirii coloniale a Franței în întinsele teritorii din sudul Saharei.

Adaptându-se la evenimentele în curs, Belgia s-a retras și ea din Congo (Zair) în 1960, fără o pregătire prealabilă, fapt pentru care țara a intrat imediat într-un război civil dur și de lungă durată.

O singură putere colonială a refuzat să cedeze: Portugalia, condusă îndelung de un regim de tip fascist, s-a unit cu coloniile ei africane (Guinea, Angola, Mozambic) împotriva forței gherilelor. Abia după succesul revoluției din 1974 din Portugalia, independența coloniilor sale a fost rapid obținută.

Africa de Sud

Ca și în Algeria, existența unor minorități largi în Africa de Sud a complicat decolonizarea acesteia. În Rhodesia de Sud (denumită simplu Rhodesia din 1964, când Rhodesia de Nord a devenit Zambia), independența a fost declarată de albi aflați la conducere, în pofida guvernului britanic. În ciuda asprelor embargouri comerciale internaționale, Rhodesia a supraviețuit până când economia sa zdruncinată a generat noi negocieri și transformarea Rhodesiei "albe" în multirasiala Zimbabwe (1980).

Africa de Sud nu a fost o colonie, dar societatea dominată de albi era o moștenire colonială. De asemenea, ea avea propria sa colonie: aflat în trecut sub dominație germană, sud-vestul Africii a fost încredințat Africii de Sud de către Liga Națiunilor. Acesta a devenit independent abia în 1990, sub numele de Namibia, când au avut loc schimbări majore în Africa de Sud.

Ultimele avanposturi

Impactul colonialismului – din punct de vedere politic, economic, lingvistic și cultural – a fost și este imens. Fostele imperii europene au dispărut, însă câteva zone restrânse păstrează încă legătura cu o "țară mamă" îndepărtată. Și acestea sunt încă adesea disputate.

Revendicările asupra Insulelor Falkland, zonă a Americii de Sud din punct de vedere geografic, dar locuită de oameni cu descendență britanică, au dus la izbucnirea unui război teribil între Marea Britanie și Argentina în 1982. Iar soarta unei alte colonii britanice, Hong Kong – revendicată de guvernul chinez în 1997 – a generat de asemenea controverse intense, demonstrând că istoria dureroasă a decolonizării nu s-a terminat definitiv.